

Historická perspektiva v literární kritice – k proměně kritického psaní Arna Nováka v desátých letech¹

Martin Tichý

Slezská univerzita v Opavě, Filozoficko-přírodovědecká fakulta,
Ústav bohemistiky a knihovnictví
martin.tichy@fpf.slu.cz

RÉSUMÉ

The historical perspective in the literary criticism – toward the change of Arne Novák's practice of criticism in the 1910s

The paper focuses on some aspects of Arne Novák's practice of criticism in the 1910s, especially on the issue of applying a historical perspective while judging contemporary literary production. The transformation of this perspective in the confrontation with newborn avant-garde concepts (completing the vision of a better future with the appraisal of past-time literature, above all the Czech poetry of the second half of the 19th century) is the corner-stone of Novák's traditionalism. The performed analyses indicate, nevertheless, that the proclaimed program of the return to the tradition does not establish the 'traditionality' as a particular demand laid out in the reviewer's practice; it is rather the foreknowledge that the tradition is just happening in the contemporary Czech literature.

KLÍČOVÁ SLOVA / KEYWORDS

Arne Novák; literární kritika; literární historie; tradicionalismus / Arne Novák; literary criticism; literary history; traditionalism.

Ve svém komentáři k edici korespondence básníků a kritiků připravujících *Almanach na rok 1914* postavil Josef Knap Arna Nováka proti většině zúčastněných jako „přesvědčiv[ého] tradicionalist[u]“ (Knap 1962, s. 122). Součástí analýzy, která prozkoumá Novákovo místo v *Almanachu* a jeho genezi, musí být i položení této otázky: totiž jak ona nálepka tradicionalisty k Novákově kritice lne a zda její jednoduchost a jistá samozřejmost nezastírá skutečnost složitou a proměnlivou, zda se tedy pod tento jeden pojem zde neshrnují různé strategie subjektu v literárním poli. Záměrem této studie je tedy nahlédnout ony praxe v tomto období (v druhém desetiletí 20. století), tak jak se vztahují k tradici nebo šířeji: jak do sebe pojímají historickou perspektivu.

V předvečer dušiček roku 1912 vyšla v *Národních listech* Novákova *Meditace dušičková*. Počíná se takto:

---

1 Tato studie vychází z kapitoly věnované A. Novákovi v připravované knize *Osobnosti a praxe. K literární kritice v desátých letech 20. století*.

Za kteréhosi mlhavého a mdlého rána posledních dnů, jež se střídají s deštivými a chladnými nocemi, pozoroval jsem dlouho s pohnutím a v zamýšlení obrovský a téměř již nahý strom, který z němé zahrady vysoko obezděné vzpínal svůj černý a hrdý smutek do lhostejné prázdnoty bílého bloku domovního. Byl to starý javor, složitě a dokonale rozvětvený a bez nejmenší stopy odumírání; mlčel pyšně a vědomě, avšak cítil jsem, že se posud neoddal ozdravující tuposti zimního spánku. Skoro všechna hnědá a zlatá nádhera jeho zkadeřeného a rozstříhaného listí ležela sváta a seskupena u jeho nohou na chodníku před šedivou zdí. Zdálo se, že javor, skláněje tmavé a holé větve i křehké ratolesti jako zčernalý gotický baldachýn nad mrtvé a přece ještě krásné své bohatství, nelituje toho, co ztratil, ale spíše, že se pyšní tím, co měl; ba v ko[ř]enné a těžké vůni odumřelých listů chvělo se cosi podobného tuše jara a nových pupenců (Novák 1912b, s. 3).

Zde, v tomto fejetonu, věnovaném mrtvým toho roku — Vilému Mrštíkovi, Jaroslavu Vrchlickému, Josefu Václavu Sládkovi a Zikmundu Winterovi —, psaném též s vědomím neodvratně se blížící matčiny smrti (Teréza Nováková zemřela 13. listopadu 1912), zobrazil Arne Novák v alegorii o stromu hrdém na své mrtvé, a přece krásné listy národ, jenž truchle nad ztrátou svých velkých básníků zůstává silný a zdravý. Je to — pokud víme — první z textů, jež v posledních předválečných letech zřetelně demonstují proměnu Novákovy kritiky, kterou bychom konvenčně mohli pojmenovat jako obrat k tradici. Je to text, který do jisté míry může symbolizovat určitou rupturu v Novákově kritickém psaní, mající charakter proměny způsobu, jakým do literárněkritického textu — zaměřeného primárně na aktuální otázky a problémy literatury — vstupuje perspektiva literárních dějin či perspektiva literárního historika.

Jednomu z velkých mrtvých roku 1912, již inspirovali jeho dušičkovou meditaci, J. V. Sládkovi, věnoval Novák významnou pozornost již o dva roky dříve, v rozsáhlé recenzi jeho posledních básnických knih. Zmapoval tu jeho vývoj spíše s rozpaky než s uznáním, aby vyzdvihl mladistvou Sládkovu meditační lyriku, blízkou Nerudovi, přece však zřejmě nedosahující jeho kvalit:² básník je odkázán do „sousedství jiných intimních lyriků, rovněž vyrvaných zapomenutí, vedle Nebeského, Mayera, B. Jelínka...“ (Novák 1910b, s. 445). Svou kritiku Novák nakonec uzavírá radikálním soudem o Sládkovi: „Význačné místo v české lyrice, jež mu bylo před léty prisuzováno, budoucnost jistě nevyhradí jeho milé a jemné osobnosti“ (tamtéž, s. 448). Toto není vůbec výjimečná figura v Novákově kritice počátku desetiletí. V posudku prvních dvou svazků sebraných spisů Gabriely Preissově kritik položil sugestivní otázku: „Jaká ztráta hrozí naší literatuře, až vyškrtne přísná budoucnost na vzdor všem dnešním panegyrikům z českého slovesného umění dílo paní G. Preissově?“ A odpověděl si na ni: „Myslím, že to nebude ztráta tak veliká“ (Novák 1910c, s. 187).

Takto vstupuje do literární kritiky, do jejího nejvlastnějšího posláním axiologického, historická perspektiva. V jedné polemice nad svými *Stručnými dějinami literatury české* (1910; spoluautor Jan V. Novák) vyložil jejich metodu jako důsledně vývojové zkoumání jednotlivých literárních zjevů, a zároveň jako jejich hodnocení, soud nad

2 „Ve všem tom jsou Neruda i Sládek přímo protichůdci Vrchlického; Neruda i Sládek: rozdíl leží ovšem v intenzitě prožití i v intenzitě vyjádření“ (Novák 1910b, s. 445).

nimi. V tomto axiologickém rozměru označil sama sebe za „obrazoborc[e] zítřka“, jež vyznačuje chlad, ignorování osobních interesů, „duševní distanc[e]“. A právě tato duševní distance od zájmů dneška a včerejška je onou historickou perspektivou: je to perspektiva budoucnosti, je to pohled „z perspektivy třetí čtvrté generace následující po nás“ (Novák 1910a, s. 398–399).

Všimněme si, jak je tento přísný soud budoucnosti vždy postaven do protikladu s tím, jak daný zjev oceňuje dnešek či včerejšek. Souvisí to s tím, jak Novák hodnotí současnou českou literaturu: jeho kritiky z přelomu prvního a druhého desetiletí shledávají jen málo cenného v aktuální produkci, ba diagnostikují hlubokou krizi, v níž se literatura ocitá (viz např. Novák 1909, 1911a). V tomto kontextu pak je vymezena i motivace k vlastní kritické činnosti. Na jaře 1910 píše Otokaru Šimkovi, že se kritice věnuje pouze „z povinnosti a z potřeby odporu“.³ Proti bezútešnosti dneška a včerejška pak stojí jako jediná alternativa (ideální) budoucnost, jež je ovšem určitou projekcí vývoje realizujícího hodnoty, které jsou v soudobé literatuře opomíjeny. Vůbec představa vývoje jako zdokonalování, vospívání k vyššímu a dokonalejšímu je jedním z klíčových východisek Novákovy kritiky — a to nejen, pokud jde o literaturu či národní kulturu jako celek, ale i pokud jde o jednotlivé autory.⁴ Vrátime-li se k hodnocení Sládka a Preissové, je příznačné, že negativní soudy o přetrvání jejich díla jsou odvozeny též z jejich nezdravého vývoje: u Sládka je to upadání a u Preissové ustrnutí, absence nějakého vývoje vůbec.

Třebaže představa o kulturním pokroku zůstane nadále podstatnou komponentou Novákova myšlení, ona jednoduchá historická perspektiva, nazírající dnešek očima ideální budoucnosti, která vyznačuje jeho kritické texty ještě v prvních letech druhého desetiletí, se zkomplikuje. Připomeneme-li alegorii stromu smutnicího, a přece hrdě se klenoucího nad svým spadáným listím, ukáže nám její vyústění způsob, jakým dojde k této proměně. Subjektu se zde zdá, že „v kořenné a těžké vůni odumřelých listů chvělo se cosi podobného tuše jara a nových pupenců“. Tedy jako by budoucí hodnoty byly svého druhu návratem hodnot minulých, jako by v minulosti byly již předjaty. A tak nad čerstvými rovy dvou největších lyriků lumírovské generace klade kritik zatím jen otázku: „Kdo smí říci dnes, že Jaroslav Vrchlický neb Josef V. Sládek jsou již kapitolou mrtvou, kdož ví, zda právě v nich není ukryta pro příští pokolení plodná a živná tradice literární?“ (Novák 1912b, s. 3).

V září 1913 je tato otázka transformována ve výzvu. Ve známém „zpola manifest[u]“⁵ *Sestup do podsvětí* (Novák 1913a), doprovázejícím vydání *Almanachu na rok 1914* a vlastně dopovídajícím to, co naznačil almanachovský fiktivní dialog Karla IV. s Petrarkou, je východiskem úvah opět krize literatury. Avšak: když formuloval jiný „jakýsi kritický manifest v dnešních zmatcích“⁶ na podzim 1911, položil její řešení jen jako evoluční pohyb vpřed, jenž — „postupně“ — dojde „obdob[í] plného, tvořivého a štědrého zdraví“ (Novák 1911a, s. 15), kdežto v roce 1913 položil před literární mládež

3 Arne Novák Otokaru Šimkovi, 18. 3. 1910, LA PNP, f. O. Šimek.

4 V konkrétní situaci české literatury počátku 20. století je tato představa specifikována jako překonávání estetik 19. století na cestě k (novému) klasicismu jakožto umění syntetickému, v němž poznávání skutečnosti je vždy i poznáním metafyzického řádu života.

5 Jak sám článek pojmenoval v následné polemice s Šaldou (viz Novák 1913b, s. 55).

6 Srov. dopis Theerovi z 28. 9. 1911, LA PNP, f. O. Theer.

jasnou instrukci, vyjádřenou mytickou parabolou: je třeba sestoupit k podsvětným říkám a tam se otázat velkých mrtvých na otázky, které klade dnešek.

Tady, v textu, který ve svých důsledcích znamenal Novákův rozchod s družinou kolem *Almanachu* i se Šaldou, konečně spojil Novák do logického celku dvě literární události posledních měsíců, které považoval za podstatné, ale které dosud traktoval izolovaně. Na jedné straně definitivní odchod velkých lumírovských básníků do literární minulosti, na druhé straně emancipace mladých autorů, jen nedávno vstoupivších do literatury, od uznávaných hodnot a veličin soudobé literatury. Podobně jako hodnotil ještě nedávno Sládkovo dílo se zřejmými rozpaky, tak v něm vyvolávali rozpaky mladí autoři kolem *Uměleckého měsíčníku* a *Almanachu na rok 1914*. Sledoval jejich aktivity od počátků *Uměleckého měsíčníku* se zájmem, ale i s obavami (viz Novák 1911b, 1912a). A v únoru 1912 píše O. Šimkovi: „[...] pocítil jsem, že za námi (a proti nám stojí již mládí nové, výbojně a cílevědomé: a byl jsem skutečně znepokojen pohledem na první hlubokou vrásku v zrcadle“⁷

Reflexe těchto událostí se zde stává reflexí určitého — zatím spíše tušeného — rozhraní. Smrt velkých básníků⁸ (a vlastní stárnutí) vyniká na pozadí vpádu mladých barbarů, již přicházejí, aby bořili, aby zpochybnili vše, co dosud bylo. Proto, záměrně a provokativně, v polemice s antitradicionalismem mladé generace, posílá Novák do *Almanachu* svůj imaginární dialog o jižním jaru a severské krvi (Novák 1913c). Text, který dobová kritika asi právem považovala za nepřiliš jasný, můžeme interpretovat snad jako výzvu, aby se mladí básníci nadšení snadností boření obrátili spíše k hloubkám ducha než k jasu jarního slunce, spíše k vážnosti než snadnosti, spíše ke své severské krvi než k jižnímu jaru, jež zda snad má symbolizovat evropské avantgardy.

Avantgardistická představa radikální novosti, popření celého novověkého evropského malířství ve jménu zcela nového začátku byla pro Nováka nepřijatelná. Stála-li na přelomu prvního a druhého desetiletí Novákova idea etiky vývoje jako útěcha proti údajně krizovému stavu soudobé literatury, ocitá se nyní především v ostrém rozporu s konceptem „nové modernosti“ či „nového umění“, který charakterizuje diskurz mladých autorů kolem Skupiny výtvarných umělců. Tady se rodí Novákův tradicionalismus: představa pohybu vpřed se pevně svazuje s pokyny, jež dává literární minulost. Řešení krize tak není nyní spojeno pouze s perspektivou budoucího rozvoje, jenž nahradí aktuálně vládnoucí „hrůzn[ou] anarchi[i]“⁹ novým řádem, ale nově i s perspektivou rozvoje minulého. A tak krize „zavazuje přímo, aby bylo zaujato otevřené a poctivé stanovisko k české básnické tradici“ (Novák 1913a, s. 12); mladí básníci by měli navázat dialog s domácí tradicí, k níž jsou zatím lhostejní. Tato tradice zde ovšem splývá s „hrdinský[m] pokolení[m] let sedmdesátých a osmdesátých“, jež je tu představeno jako „kladné a tvůrčí“, „šťastné v integraci jedince a rodného kraje“, „nadané schopností patosu“ (tamtéž, s. 14).

7 Arne Novák Otokaru Šimkovi, 4. 2. 1912, LA PNP, f. O. Šimek.

8 Teprve smrt umožňuje, aby se minulé — jakožto nepřítomné — stalo předmětem diskurzu, jež mezi sebou vedou živí. Jde o vlastnost historiografie, jak o ní uvažuje Michel de Certeau: „Dějiny se tedy na základě své spolupráce s nepřítomným stávají jazykovým mýtem. Ukazují, že podmínkou diskurzu je smrt“ (Certeau 2012, s. 58).

9 Arne Novák Otokaru Šimkovi, 2. 3. 1911, LA PNP, f. O. Šimek.

Odstup od nedůvěryhodné perspektivy zmateného dneška, jež kritika v Novákově konceptu musí zaujmout (tedy ona historická perspektiva), již nebude dán pouze jako pohled třetí čtvrté generace z budoucnosti, jež je ovšem víc než čímkoliv jiným určitou kritikovou vizí, ale také jako pohled či instrukce z minulosti; kritik tedy již nehledá oporu pro zkoumání hodnot aktuálně vznikajících textů jen ve své vizi budoucnosti, ale také v tradici, v tom, jak tvorba dneška (svobodně a samostatně) navazuje na předávaná dědictví, na ověřené a stále aktuální hodnoty minulosti. Tato proměna perspektivy má ve své době ovšem mnohé analogie (např. u Šaldy, Martena nebo Procházky).

Zmiňovaný posun nezůstává samozřejmě u Nováka bez důsledků pro hodnocení jednotlivých literárních zjevů. Přehodnocení významu Sládkova básnického díla, zahájené již v nekrolozích v roce 1912, je pak dovršeno na počátku války. Kritik proměňuje názor na místo lidového popěvku ve Sládkově díle: zatímco v roce 1910 se mu zdál osudným omylem básníkovy vývoje, v roce 1915 je považován za součást „dovršení vnitřního vývoje Sládkova“, totiž návratu k půdě a domovu. Básník, jenž byl v roce 1910 považován za „cele [...] zakotven[ého] v půdě městské civilizace a složité kultuře“, a tedy jen násilně se vmýšlejícího do „cizích forem existenčních“ (Novák 1910b, s. 447), je v roce 1915 již „venkovan“, jenž „nezdomácněl nikdy v městě a nepokoušel se vůbec porozuměti jeho složité a chmurné kráse“ (Novák 1915a, s. 170–171).

Tyto jednotlivé posuny, stejně jako proměna básníka smrti v básníka života nejsou to nejdůležitější, co Novákova sládkovská studie z roku 1915 přináší. Tím je vlastně naprosté obrácení perspektivy: není zde již odkaz na přísnou budoucnost, jež rozhodne o hodnotě jeho poezie, ale Sládek se zde stává součástí řetězu tradice, která dále pokračuje. Nejen určitá obdoba k Nerudově poezii, jak to viděl Novák ještě v roce 1910, ale Nerudův žák, dále rozvíjející jeho impulzy v prohloubených vztazích ke společenskému a generačnímu řádu — a tím, „pěvec domova a rodinné jednoty“, též básník ukazující do budoucnosti. V soukromém projevu je přehodnocení dovedeno ještě dále: když na této studii pro *Topičův sborník* pracoval „z vnitřní potřeby a lásky“ na podzim 1914, v době, kdy se mu výrazně zúžily publikační možnosti, napsal Novák Šimkovi: „Sládek jest větší lyrik než Neruda, byť snad menší osobnost, ale jest tak neznám, jako by ani nebyl psal česky“.¹⁰

Úsilí vymanit Sládku ze zapomenutí znamená především obhájit jeho místo v české literární tradici, zvýraznit význam impulzů jeho díla v české literatuře dneška a zítřka. Kromě zmiňované studie z roku 1915 sice žádná další do konce decennia nevznikne, ale Sládkovo jméno se často vrací jako klíčový článek jedné linie české literární tradice, té, kterou Novák vymezuje často současně jménem Nerudovým (popř. i Erbenovým) a již charakterizuje výrazovou střídmostí, ale současně formální propracovaností a myšlenkovou hloubkou, těžkostí („mužnost“). Do této linie jsou pak na konci desetiletí zařazeni i autoři, k jejichž dílu před válkou vyslovoval Novák významné výhrady, ale nyní je postavil na vrchol soudobé lyriky: Viktor Dyk a Karel Toman (srov. Novák 1918, 1919b). Zdůrazňování této linie české lyriky zároveň v tomto období slouží k polemice s počátky avantgardní poetiky: vyznačuje-li tuto (sládkovskou) tradici podle kritika zamýšlejícího se nad novými Tomanovými básněmi ničím nerušený „melodick[ý] to[k]“ a „jednotné ladění slohové a nazírací“ (Novák 1919b,

10 Arne Novák Otokaru Šimkovi, 26. 10. 1914, LA PNP, f. O. Šimek.

s. 91), je to právě to, co pohřešuje kritik v novějších básních Neumannových a mladých básníků okolo časopisu *Červen* (srov. Novák 1920).

Můžeme říci, že přehodnocení významu Sládkova díla je velmi nápadnou realizací tradicionalistického programu, jež Novák vyhlašuje v letech 1913 a 1914. Výzva básníkům ke studiu domácí tradice, zde položená, se v Novákových programových textech dále vracívá (viz zejména Novák 1919a), ale je třeba současně vidět, že není proměněna v konkrétní požadavek v recenzní praxi. Jen okrajově bývá hodnocení nějakého autora/textu doplněno výzvou k následování určité tradice (srov. Novák 1917a). Specifickou tvářnost Novákova tradicionalismu jako kritické praxe může poněkud navštívit jeho polemika s tradicionalismem jeho vrstevníka Miloše Martena. Novákova recenze *Akordu* (Novák 1916) se snaží ukázat Martenovu romantickou tradici české literatury jako konstrukt — jako konstrukt vlastně svévolný, který shledává v literární minulosti argumenty pro určitý literární program. Proti tomu ovšem Novák nestaví žádnou jinou linii, žádné argumenty pro nějaký konkurenční program. Staví proti němu pluralitu různých tradic, a to ani ne jako konkurenčních „čistých“ linií, ale linií navzájem propletených a větvičích se, různě navazovaných a navazovatelných. Toto pojetí tradice jako nejednoznačného a složitého dění — jako plurality minulých hodnot, potenciálně aktualizovatelných, se ovšem liší i od té konzervativní kritiky, která historické hodnoty petrifikuje.

V Novákových kritikách z druhé půle desátých let tak nestojí tradice většinou jako programový požadavek — ačkoliv jinak se různé požadavky na autory klást vůbec nezdráhá —, ale jako nepochybná skutečnost, kterou kritik odhaluje. V recenzích z konce desetiletí se takto jeví česká literatura jako vztahová síť vytvářená různými následováními vzorů, odkazy, dědictvími a vděčnostmi. Tvorba je představena jako navazování na minulost: jako vědomá a svobodná volba učitelů, vzorů a pomůcek, nebo i jako navázání nevědomé, bezděčné; neboť volba určitého postupu, problému apod. se zde ukazuje vždy i volbou předchůdců, je vždy zařazením se, navázáním, rozvinutím, je *sui generis* regenerací minulých hodnot. Nakonec nejen vědomí tradicionalisté, ale i záměrní novotáři jsou zapojeni do této vztahové sítě: Novákův nejmilejší básník Otakar Theer je oceněn jako rozbíječ tradičních metrických forem, jako někdo, kdo probojovává nové cesty české lyriky, ale zároveň je to básník nejen navazující na Březinu a Sovu, ale — snad dokonce proti své vůli — i na Máchu (Novák 1917b, s. 2), a dokonce na Vrchlického (Novák 1928, s. 27).

Má to — jen zdánlivě paradoxní — konsekvence: navazuje-li vlastně každý tvůrčí čin nějak na minulé hodnoty, nemůže se stát pro Nováka — na rozdíl od Martena — (jakákoliv) tradice hodnotovou výzbrojí literární kritiky, tedy nemůže se stát jakousi hodnotovou maticí. Umělecká hodnota zůstává stále položena v tvůrčím činu samém — bez ohledu na to, odkud čerpá, co přetvořuje. Tedy stejně jako vědomý tradicionalismus nebuduje sám o sobě hodnotu díla,¹¹ tak snaha tradice rozrušovat, vyvazovat se z nich nemůže být důvodem pozbytí této hodnoty. To je posun, který musí být zaznamenán: od tradicionalismu jako programové instrukce k tradicionalismu jako přesvědčení/vědomí, že tradice je něčím stále přítomným a živým, něčím, co se v české literatuře prostě děje.

11 Což kritik ukazuje na díle Adolfa Heyduka v medailonu k jeho osmdesátinám (Novák 1915b, s. 277).

Na počátku desetiletí znamená historická perspektiva v Novákově kritice odstup od současnosti z hlediska určitého vývojového projektu (budoucnostního ideálu), otázka tradice se v tomto ohledu nejeví jako důležitá a není předmětem reflexe (nelze ovšem hovořit přímo o antitradicionalismu). V posledních letech či měsících před válkou obrací reflexe proměn, které zasahují do literatury, kritikovu pozornost k tradici, jež se stává programovým heslem, instrukcí pro (mladé) autory. Nicméně konkrétní recenzní praxe v druhé půli desátých let ukazuje jiný tradicionalismus: minulé hodnoty v něm nejsou podávány jako výzva k následování, ale jako něco, co je aktuální literaturou stále — vědomě i nevědomě — regenerováno. Zde tradice nestojí jako instrukce, ale jako skutečnost; a proto se nestává hodnotovou mřížkou kritického soudu.

PRAMENY

- Novák, Arne:** Naše dnešní situace literární. *Přehled* 8, 1909/1910, č. 5, 22. 10. 1909, s. 95–96 (podepsáno Ivan Dubský).
- Novák, Arne:** Konec Šubertovské legendy z předvčerejška. *Přehled* 8, 1909/1910, č. 22, 18. 2. 1910a, s. 398–400.
- Novák, Arne:** Nové básnické knihy Josefa V. Sládka. *Přehled* 8, 1909/1910, č. 25, 11. 3. 1910b, s. 445–448.
- Novák, Arne:** Gabriela Preissová: Spisy sebrané. *Přehled* 9, 1910/1911, č. 10, 2. 12. 1910c, s. 186–187.
- Novák, Arne:** Krise našeho lyrického básnictví. *Přehled* 10, 1911/1912, č. 1, 29. 9. 1911a, s. 13–15.
- Novák, Arne:** „Umělecký měsíčník“. *Přehled* 10, 1911/1912, č. 5, 27. 10. 1911b, s. 100–101.
- Novák, Arne:** Hranice kritiky. *Přehled* 10, 1911/1912, č. 22, 23. 2. 1912a, s. 394 (nepodepsáno).
- Novák, Arne:** Meditace dušičková. *Národní listy* 52, 1912b, č. 302, 1. 11., s. 3.
- Novák, Arne:** Sestup do podsvětí. *Přehled* 12, 1913/1914a, č. 1, 26. 9. 1913a, s. 12–14.
- Novák, Arne:** Tři generace. *Přehled* 12, 1913/1914, č. 3, 10. 10. 1913b, č. s. 55–56.
- Novák, Arne:** Příklad jižního jara. In *Almanach na rok 1914*. *Přehled*, Praha 1913c, s. 29–35.
- Novák, Arne:** Dvě kapitoly psané na okraji Sládkovy poesie. *Topičův sborník literární a umělecký* 2, 1914/1915, č. 4, leden 1915a, s. 167–176.
- Novák, Arne:** Dojmy a meditace nad lyrikou Adolfa Heyduka. *Lumír* 43, 1914/1915, č. 6, 28. 5. 1915b, s. 275–281.
- Novák, Arne:** Viktor Dyk, Lehké a těžké kroky. *Lumír* 43, 1914/1915, č. 7, 25. 6. 1915c, s. 331–333.
- Novák, Arne:** Miloš Marten: Akkord. *Lumír* 44, 1915/1916, č. 10, 22. 9. 1916, s. 474–476.
- Novák, Arne:** V. Martínek: Zahrada. *Lumír* 45, 1916/1917, č. 8, 12. 7. 1917a, s. 376–377
- Novák, Arne:** „Žiji s Bohem a s bohy“. *Venkov* 12, 1917b, č. 275, 20. 11., s. 2–3.
- Novák, Arne:** Nová kniha lyriky Viktora Dyka. *Venkov* 13, 1918, č. 41, 19. 2., s. 2–3.
- Novák, Arne:** náš literární program. *Národ* 3, 1919a, č. 1, 3. 1., 3. s. 7–9.
- Novák, Arne:** Karel Toman, Básně I... *Lumír* 47, 1918–1920, č. 2, 29. 1. 1919b, s. 88–91.
- Novák, Arne:** Nové cesty české lyriky. *Venkov* 15, 1920, č. 11, 13. 1., s. 2–3.
- Novák, Arne:** Nosiči pochodní. Literární odbor Umělecké besedy, Praha 1928.

LITERATURA

- Certeau, Michel de:** *Psaní dějin*, přel. Pavla Doležalová. CDK, Brno 2011.
- Knap, Josef:** Zrození Almanachu na rok 1914. *Sborník Národního muzea v Praze. Řada C — literární historie* 7, 1962, č. 3, s. 102–127.